

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A034 Lepelaar (*Platalea leucorodia*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De lepelaar is een forse (lengte 80-93 cm), overwegend witte, waadvogel, die zijn naam dankt aan de kenmerkende afgeplatte snavel. In broedkleed hebben ze een grote kuif met gele punten, een oranje borstband, en een orangerode keel. De lepelaar is jaarrond aanwezig in Nederland. Na de broedtijd pleisteren lepelaars nog enige tijd in Nederland om vervolgens langs de Oost-Atlantische kust naar het Iberisch Schiereiland en West-Afrika te trekken om te overwinteren. Onvolwassen dieren laten zwerfgedrag zien dat hen tot ver buiten de gebruikelijke trekbaan kan brengen. In de trektijd worden onze eigen broedvogels aangevuld met Deense en Duitse broedvogels.

Bron: Saxifraga – Luuk Vermeer

Slechts een heel klein deel van de broedpopulatie, vooral juvenielen, blijft in Nederland om te overwinteren. Dit betreft ook deels vogels afkomstig uit Duitsland en Denemarken. Vogels van zowel de broed-, doortrek- als winterpopulatie behoren tot de ondersoort *Platalea leucorodia leucordia* en zijn onderdeel van West-Europese/West-Mediterrane en West-Afrikaanse flyway-populatie.

1.2 Relatief belang binnen Europa

Broedvogel

Binnen Europa komen relatief grote broedpopulaties voor in Zuidelijk Europa, Spanje en Roemenië. In Noordwest-Europa is Nederland het verreweg belangrijkste bolwerk voor deze soort. De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van de lepelaar wordt geschat op 9.400-15.000 paren. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 8.400-12.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen Europa (exclusief Rusland) en de Europese Unie is respectievelijk ca. 21-25% en 25-30%.

Niet-broedvogel

De West-Europese/West-Mediterrane en West-Afrikaanse flyway-populatie wordt geschat op 19.000-24.000 vogels, waarvan in Nederland 35-57% verbleef tijdens de trektijd in de periode 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Broedvogel

De broedpopulatie van de lepelaar omvatte naar schatting gemiddeld 3.400 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 66% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

Niet-broedvogel

Het gemiddeld seizoensgemiddelde¹ van de lepelaar betrof 3.000 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 82% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](#) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

¹ De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

B. Bescherming

2. Status

Lepelaar *Platalea leucorodia* (A034). Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel én niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

Broedvogel

De lepelaar heeft een voorkeur voor dynamische milieus, zoals op de overgang tussen zoete en zoute wateren, waar hij broedt op eilanden, in duinvalleien en kwelders. Op het vaste land broeden ze in moerasgebieden (vaak op eilandjes), in struiken of bomen of op kunstmatige plekken (o.a. strekdammen, industrieterreinen). Het voedselgebied strekt zich uit tot op maximaal 40 kilometer van de broedkolonie. De voedselbiotoop bestaat uit zoete en zoute waterpartijen met veel ondiep (10-30 cm), helder en visrijk water, bij voorkeur in moerasgebieden of in geulen en plassen op droogvallende platen in intergetijdengebied. Lepelaars zoeken hun voedsel evenwel ook veel op natte graslanden en in sloten in het boerenland.

Niet-broedvogel

Na de broedtijd concentreren de lepelaars zich in gebieden met ondiep water (10-30 cm), een gunstig voedselaanbod en veilige rustplaatsen (ondiep water, eilandjes, zandplaten). Zulke locaties zijn vooral in grotere moerasgebieden en intergetijdengebieden te vinden. Op deze pleisterplaatsen brengen lepelaars een deel van de rui door en bouwen ze reserves op voor de trek naar de winterkwartieren. Geschikte voedselgebieden worden gekenmerkt door een vaste bodem, een matig dichte begroeiing en een hoge dichtheid aan prooidieren. Rustplaatsen en voedselgebieden van de niet-broedende lepelaars liggen meestal op korte afstand in hetzelfde gebied. Lepelaars zoeken zowel overdag als 's nachts naar voedsel, en volgen in het intergetijdengebied het getijdenritme. Ze rusten en overtijnen hier op kwelders en wadplaten. In binnenwateren zoekt de lepelaar de rustig en beschermd gelegen ondiepe wateren of oevers.

3.2 Broedecologie

Lepelaars broeden in kolonies, vaak samen met zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen, aalscholvers of kleine zilverreigers. De kolonies bevinden zich op eilanden, in duinvalleien en op kwelders, en in het binnenland ook in moerassen met veel waterriet en wisselend, natuurlijk waterpeil. In uitgestrekte rietvelden worden bodemnesten gemaakt op een "kniklaag" van oud, niet te dicht, maar sterk riet in ondiep water. Op kwelders en in duinen broeden lepelaars op de grond of in de lage vegetatie. Ook maken lepelaars in toenemende mate nesten in wilgen- of andere struiken, incidenteel in moerasbos tussen blauwe reigers. Lepelaars hebben één broedsel per jaar met meestal 3-5 eieren. De eileg vindt vooral in april en begin mei plaats.

3.3 Voedsel

Broedvogel

Het voedsel van de lepelaar is zeer gevarieerd. Het hoofdvoedsel bestaat uit vis die tot ca. 15 cm lang en ongeveer 4 cm hoog is, zoals in zoetwatergebied driedoornige- en tiendoornige stekelbaarzen. In zoute wateren jagen de lepelaars vooral op garnalen, steurgarnalen en jonge platvis. Ze eten ook kleinere prooien, waaronder (veelal aquatische) insecten en hun larven, zoals watertorren, libellen, kokerjuffers, sprinkhanen, krekels, vliegen, muggen en wantsen. Ook vlokreeften, zoetwatermosseltjes, mollusken, wormen, bloedzuigers, amfibieën en hun larven, alsook plantaardig materiaal maken onderdeel uit van het dieet. Voedsel wordt lopend in ondiep water gevonden waar ze hun snavel heen en weer bewegen om zo op de tast prooidieren te vinden.

Niet-broedvogel

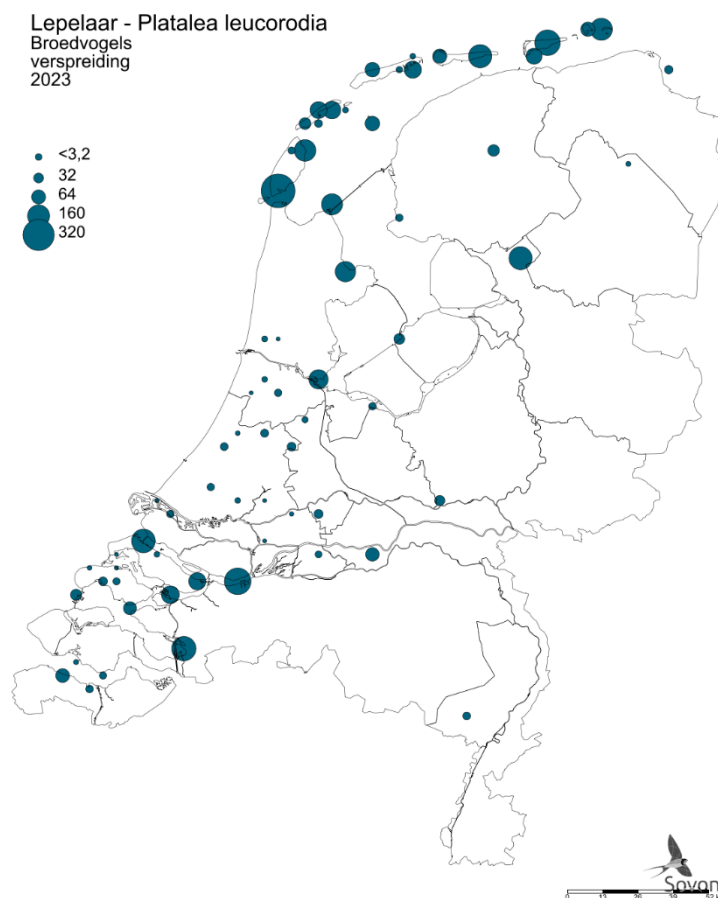
Het voedsel is buiten de broedtijd vergelijkbaar met de broedperiode. In het voorjaar bestaat het voedsel vooral uit zoetwaterprooien (o.a. stekelbaars en amfibieën, grotere aquatische insecten als libellenlarven en andere ongewervelden). In het getijdengebied, waar in de loop van de zomer en nazomer steeds meer wordt gefoerageerd, bestaat het voedsel vooral uit zoutwaterprooien zoals garnalen en jonge platvis.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

Broedvogel

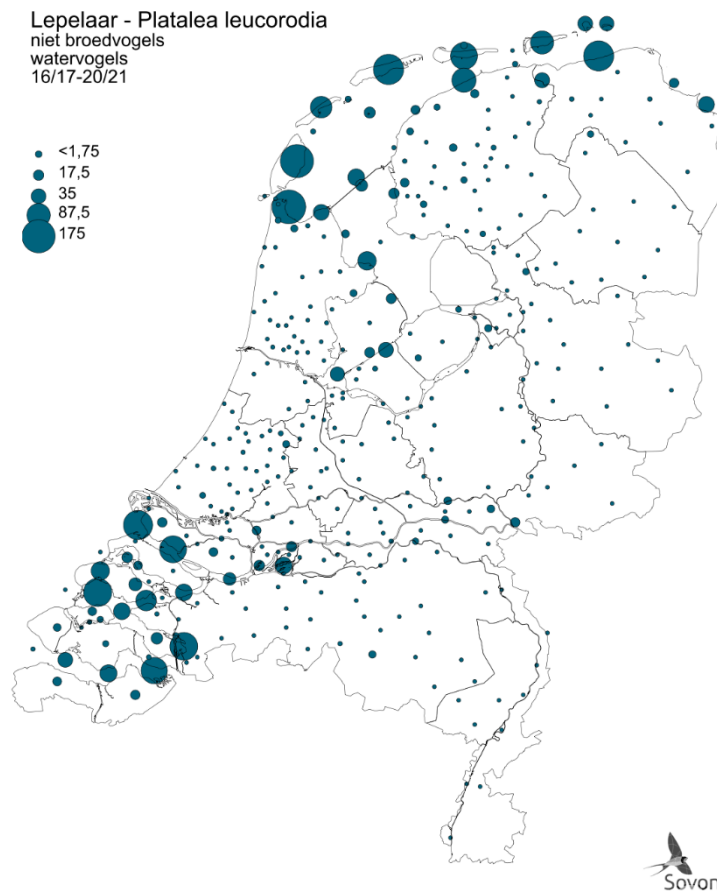
De Nederlandse broedpopulatie van de lepelaar omvatte naar schatting 3.300-3.800 paren in de periode 2018-2023. Met name de Waddeneilanden en de Zuidwestelijke Delta zijn van groot belang voor deze soort. In 2023 was voor het negentiende jaar op rij de kolonie bij Geulplas op Texel de grootste kolonie van Nederland (bijna 300 nesten; Boele *et al.* 2024). Andere belangrijke gebieden voor broedende lepelaars zijn Voornes Duin, De Wieden, Duinen van Vlieland en Markiezaat. De lepelaar komt hoofdzakelijk voor in natuurgebieden, ondanks dat in het binnenland de laatste jaren steeds meer (kleine) kolonies ontstaan buiten natuurgebieden (vaak op verlaten nesten blauwe reiger). Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortenpagina van Sovon](#).

Voorkomen van de lepelaar als broedvogel in 2023. Weergegeven is het aantal broedparen per atlasblok (5x5 km). Deze kaart is gebaseerd op landelijke tellingen van kolonievogels (Meetnet Broedvogels).

Niet-broedvogel

De tijdens de trekperiode in Nederland pleisterende populatie van de lepelaar omvatte maximaal 7.300-12.000 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De winterpopulatie omvatte maximaal 190-320 vogels in dezelfde periode. De grootste aantallen worden bereikt in de maanden juli-september wanneer lepelaars met hun vliegvlugge jongen nog enige tijd in Nederland pleisteren. Ze verblijven dan met name in grote moerasgebieden en intergetijdegebieden in het Wadden- en Deltagebied, waar ze een deel van de rui doorbrengen en reserves opbouwen voor de trek naar de overwinteringsgebieden in Zuidwest-Europa en West-Afrika. In seizoen 2021/22 werden in het Waddengebied de grootste aantallen in september geteld (ruim 6.450 vogels), met concentraties van 600-1.200 vogels op Terschelling, Texel, Schiermonnikoog, aan de Groninger kust en op het Balgzand. In het Deltagebied werden in deze maand de meeste vogels gezien in de Oosterschelde (570) en de Voordelta (400; Hornman *et al.* 2024). In de nazomer worden ook kleine concentraties lepelaars vastgesteld in moerasgebieden in Laag-Nederland. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Verspreiding van de lepelaar als niet-broedvogel in de periode 2016/17 – 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

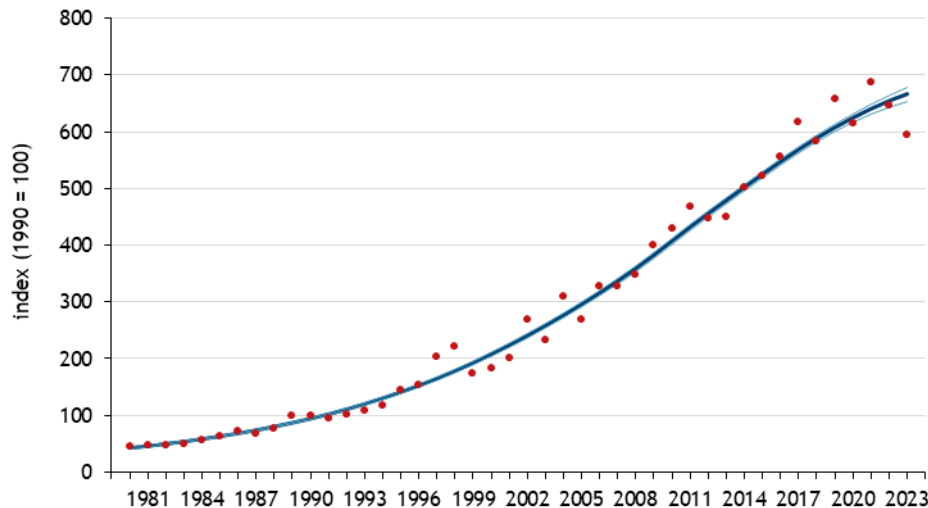
5.1 Broedvogel

5.1.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de lepelaar als broedvogel laat op de lange termijn (1990-2023) een sterke toename zien, op de korte termijn (2012-2023) een matige toename.

Tot in de 19^e eeuw broedden duizenden paren in Nederland, maar door exploitatie was de populatie in de eerste helft van de 20^e eeuw afgenomen tot 200-300 paar. Eind jaren zestig was de populatie (met ca. 150 paar in 1968) op een dieptepunt beland als gevolg van verontreiniging met gifstoffen waaronder pesticiden. Vanaf eind jaren zeventig is de lepelaar begonnen aan een aanzienlijk herstel (Bijlsma *et al.* 2001). De verbeterde waterkwaliteit en de goede soortbescherming hebben hieraan bijgedragen. Waar rond 1971 slechts 200 broedparen in drie

grote kolonies (Naardermeer, Zwanenwater, De Geul) en twee kleine kolonies (Boschplaat op Terschelling, Oostvaardersplassen) nestelden, nam het aantal kolonies begin jaren tachtig toe door nieuwe vestigingen op de westelijke Waddeneilanden. In 1990 steeg het aantal lepelaars naar 530 broedparen (10 kolonies), waarna door de extreme droogte in 1996 broedende lepelaars in de Oostvaardersplassen uitweken naar andere plekken, met name de Waddeneilanden. Waarschijnlijk als gevolg van deze droogte waren er in 1997 21 kolonies, waarvan het merendeel in het Waddengebied en in de Zuidwestelijke Delta (de Goeij 2018). De verdere uitbreiding op de Waddeneilanden, deels als reactie op predatie door vossen op het vasteland, tikte het hardst aan. In 2019 waren er zo'n 50 vestigingen verdeeld over alle provincies, behalve Groningen en Drenthe (Boele *et al.* 2021). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van de lepelaar als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.1.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022²

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied is sinds het begin van de monitoring in omvang toegenomen, waardoor het aspect verspreidingsgebied als 'gunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

De populatie laat op de lange termijn (1990-2020) een sterke groei zien, terwijl de gemiddelde populatieomvang in de periode 2015-2020 ook ruim boven een gunstig niveau voor de populatie ligt. Daardoor is het aspect 'populatie' als gunstig beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

Het actuele leefgebied is van voldoende omvang om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden.

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De matige toename in aantallen op de korte termijn (2009-2020) en de afwezigheid van grote knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' wordt beoordeeld. Wel kunnen in de toekomst dichtheidsafhankelijke afnames in broedsucces en overleving hun weerslag hebben op de populatieomvang. Uit een populatiemodel blijkt dat op de Waddeneilanden de broedpopulatie zich zal stabiliseren rond 1.375 paren rond 2030, doordat de jaarlijkse overleving van volwassen lepelaars afneemt naarmate de populatie groeit (Lok *et al.* 2009).

² Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024a) en Vogel *et al.* (2021).

5.1.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de lepelaar als broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024a). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is³.

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.1.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

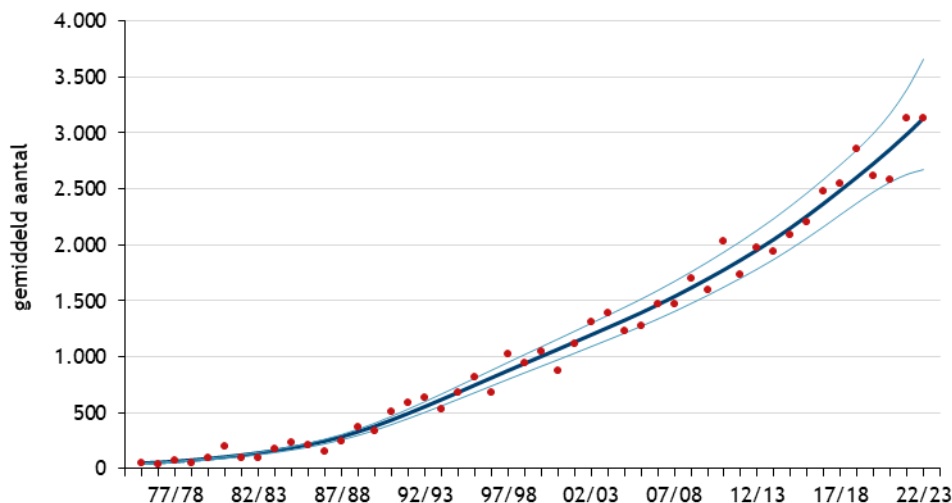
Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 920 broedparen (ministerie van LNVN 2026).

5.2 Niet-broedvogel

5.2.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de lepelaar als niet-broedvogel laat op de lange termijn (1980/81-2022/23) een sterke toename zien, op de korte termijn (2011/12-2022/23) een matige toename.

De groei van het aantal vogels buiten de broedtijd heeft voornamelijk te maken met de groei van de Nederlandse broedpopulatie. Deze is vertienvoudigd sinds 1980 (de Goeij 2018). Deze vogels verblijven in de nazomer (juli-september) in het Wadden- en Deltagebied om te ruien en op te vetten voor de trek naar de overwinteringsgebieden en keren aan het eind van de winter/begin van het voorjaar (februari/maart) terug om te broeden. De vestiging en groei van kolonies in het Duits-Deense Waddengebied kunnen eveneens een kleine bijdrage hebben geleverd aan de sterke toename van het aantal niet-broedende lepelaars in ons land. Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de lepelaar als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde in de monitoringgebieden (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni). Merk op dat hoewel de aantalsontwikkeling in de monitoringsgebieden representatief wordt geacht voor de landelijke aantalsontwikkeling, het gemiddeld aantal in de figuur niet direct vergeleken kan worden met het

³Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNVN 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

landelijk seizoensgemiddelde (zie 1.3) doordat een (klein) deel van de populatie zich buiten de monitoringsgebieden kan bevinden (zie leeswijzer).

5.2.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022⁴

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied, waarbij het gaat om de buitengrens van het gebied waarbinnen de soort in Nederland voorkomt, is toegenomen in vergelijking met de periode rond 1980, dus ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn. Het aspect verspreidingsgebied kan dan ook als 'gunstig' beoordeeld worden.

ii. Populatie: gunstig

De populatie laat op de lange termijn (1980/81-2019/20) een sterke groei zien, terwijl de gemiddelde populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 zich ook ruim boven een gunstig niveau voor de populatie bevond. Daardoor is het aspect 'populatie' als gunstig beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

Het actuele leefgebied is van voldoende omvang om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden.

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De matige toename in aantallen op de korte termijn (2009-2020) en de afwezigheid van grote knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' wordt beoordeeld.

5.2.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De SvI van de lepelaar als niet-broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024b). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is⁵.

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.2.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 850 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

Broedvogel

- *Vermesting*: door veresting (algenbloei) kan de visstand afnemen en/of onbereikbaar worden (verminderd doorzicht) (Provincie Noord-Holland 2023).
- *Verontreiniging*: lepelaars hebben in het verleden te lijden gehad onder directe vergiftiging of vergiftiging via het voedsel, door waterverontreiniging of door uitspoeling van bestrijdingsmiddelen (zoals DDT) of andere toxische stoffen (Bijlsma *et al.* 2001).
- *Dynamiek oppervlaktewater*: de lepelaar-populatie is gevoelig voor te kunstmatig waterpeilbeheer met een 'onnatuurlijk' patroon. Hierdoor verdwijnen periodiek overstroomde laagten, wat ten koste gaat van foerageergelegenheid. Bovendien vergroot het de toegankelijkheid van broedterreinen voor grondpredatoren, zoals de vos. De kwaliteit van de voedselbiotopen kan ook negatief beïnvloed worden door het te hoog opzetten van het

⁴ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024b) en Vogel *et al.* (2021).

⁵ Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

waterpeil, door ontwatering van polders, door het dichtslibben van poldersloten en door het kaal houden van steile slootoevers.

- *Predatie*: op het vaste land zijn lepelaarkolonies verdwenen. De kolonie in het Naardermeer verdween in 1988 door vossenpredatie. Ook de kolonie in het Zwanenwater is vanaf 2003 gereduceerd door vossenpredatie (de Goeij 2018). Op de Waddeneilanden speelt predatie door vossen geen rol, omdat deze predatoren daar niet voorkomen.
- *Ziekten*: de lepelaar is beoordeeld als zeer kwetsbaar voor aviaire influenza in het broedseizoen vanwege het broeden in kolonies (Slaterus *et al.* 2024). In 2022 werd bij enkele dode nestjongen en juveniele vogels HPAI H5N1 vastgesteld. Watervogelsoorten die in bepaalde delen van het jaar in dichte groepen leven (zoals broedkolonies), lijken kwetsbaar te zijn voor HPAI. Het vermoeden bestaat dat dit een belangrijke factor is, omdat er in zulke groepen meer mogelijkheden zijn voor virusoverdracht (blootstelling) en voor eventueel soortspecifieke aanpassing van het virus (Slaterus *et al.* 2022, 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid*: de lepelaar heeft als kolonievogel een grote verstoring gevoeligheid, rust is een absolute voorwaarde voor broedende vogels. De grootste gevoeligheid voor verstoring is in de vestigingsfase (Krijgsveld *et al.* 2022).
- *Sterfte door infrastructuur*: de soort is gevoelig voor opgaande obstakels in het landschap zoals windturbines en hoogspanningsleidingen in verband met verhoogde sterfte als gevolg van aanvliegingen (Schippers *et al.* 2019, Sierdsema *et al.* 2020).
- *Visserij*: overbevissing door garnalenvissers vormt een aandachtspunt. De meest aannemelijke oorzaak van de huidige afname in populatiegroei op de Waddeneilanden is een beperkte voedselbeschikbaarheid in en om het wad. Er is meer onderzoek nodig naar de verspreiding van lepelaars uit verschillende kolonies tijdens het broedseizoen en naar de voedselbeschikbaarheid op het wad (en in nabijgelegen zoetwaterhabitat) in de loop van het seizoen (Oudman *et al.* 2018).

Niet-broedvogel

- *Vermesting*: door vermesting (algenbloei) kan de visstand afnemen en/of onbereikbaar worden (verminderd doorzicht) (Provincie Noord-Holland 2023).
- *Verontreiniging*: lepelaars hebben in het verleden te lijden gehad onder directe vergiftiging of vergiftiging via het voedsel, door waterverontreiniging of door uitspoeling van bestrijdingsmiddelen (zoals DDT) of andere toxische stoffen (Bijlsma *et al.* 2001).
- *Dynamiek oppervlaktewater*: de lepelaar-populatie is gevoelig voor te kunstmatig waterpeilbeheer met een 'onnatuurlijk' patroon. Hierdoor verdwijnen periodiek overstroomde laagten, wat ten koste gaat van foerageergelegenheid. Bovendien vergroot het de toegankelijkheid van broedterreinen voor grondpredatoren, zoals de vos. De kwaliteit van de voedselbiotopen kan ook negatief beïnvloed worden door het te hoog opzetten van het waterpeil, door ontwatering van polders, door het dichtslibben van poldersloten en door het kaal houden van steile slootoevers.
- *Ziekten*: de lepelaar is beoordeeld als kwetsbaar voor aviaire influenza buiten het broedseizoen vanwege het vaak voorkomen in groepen (Slaterus *et al.* 2022, 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid*: buiten de broedtijd is de gevoeligheid voor verstoring middelgroot (Krijgsveld *et al.* 2022). (Water)recreatie kan het foerageren en rusten van lepelaars nadelig beïnvloeden, omdat de soort bij benadering snel opvliegt (Provincie Noord-Holland 2016).
- *Sterfte door infrastructuur*: de soort is gevoelig voor opgaande obstakels in het landschap zoals windturbines en hoogspanningsleidingen in verband met verhoogde sterfte als gevolg van aanvliegingen (Schippers *et al.* 2019, Sierdsema *et al.* 2020).

Invloeden van buiten Nederland

Voor zover bekend zijn er op dit moment geen belangrijke omstandigheden in het buitenland van invloed op de in en buiten de broedtijd in Nederland verblijvende populatie van de lepelaar. De soort laat een positieve populatietrend zien in zowel Nederland (Boele *et al.* 2021) als in West-Europa, waar de broedpopulatie meer dan verdubbeld is tussen 1991 en 2012. De broedpopulatie van de lepelaar in West-Europa groeit met meer dan 5% per jaar sinds 1995 (Keller *et al.* 2020).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

Broedvogel

- Voor de lepelaar vormen open vochtige duinvalleien op de Waddeneilanden een belangrijk broedgebied, waarschijnlijk door het vrijwel ontbreken van grondpredatoren. Voorwaarden voor het realiseren van deze vochtige duinvalleien zijn: natuurlijke ontwikkelingen de ruimte geven, herstel grondwaterstand in gebieden waar verdroging speelt, successie tegengaan door actief beheer en effectgerichte herstelmaatregelen en het leefgebied (inclusief voldoende rust) in stand houden voor behoud van broedvogels van valleien met open water en valleien met hogere moerasplanten (riet, hoge zeggen, galigaan e.d.) (Provincie Noord-Holland 2016).
- Door een natuurlijk peilbeheer kunnen de voor de lepelaar zo belangrijke periodiek overstroomde laagten en rietzomen behouden blijven. Daarnaast verminderd het de toegankelijkheid van broedterreinen voor grondpredatoren zoals de vos (Provincie Noord-Holland 2023).
- Lepelaars zijn in het voorjaar afhankelijk van de beschikbaarheid van trekkende driedoornige stekelbaarzen welke vanuit zee de boezemwateren en (polder)slootjes binnenzwemmen om te paaien. Het is belangrijk dat deze driedoornige stekelbaarzen niet belemmerd worden in hun migratie van zout naar zoet door afgesloten doorgangen. Deze overgangen zijn op veel plekken hersteld (Schutte & den Boer 1999) en is de beschikbaarheid van deze driedoornige stekelbaarzen toegenomen (Jager 1999). Toch is alertheid geboden, want uit onderzoek blijkt dat dit voedselaanbod in het voorjaar mogelijk een bepalende factor is voor het broedsucces en overleving van lepelaars (Lok *et al.* 2009). Ondanks dat voedselcompetitie voor de hand ligt als mechanisme die beperkend werkt op de populatiegroei, is onduidelijk in welke periode van het jaar voedsel het meest beperkend is (Lok *et al.* 2009).
- Vossen zijn de belangrijkste predatoren voor lepelaars en hun kuikens. Wanneer predatie door vossen een toenemend probleem wordt voor de lepelaar, kan gedacht worden aan maatregelen, zoals het plaatsen van vossenwerende raster. Op de Waddeneilanden komen vossen niet voor, maar ze kunnen wel een bedreiging (blijven) vormen voor kolonies op het vaste land, zoals het Naardermeer en de Oostvaardersplassen. Door de toegenomen ontsluiting en verdroging zijn deze broedgebieden beter toegankelijk geworden voor vossen (Lok *et al.* 2009). Mogelijk kunnen natuurontwikkelingsinitiatieven in de rijkswateren zoals Marker Wadden voor nieuwe veilige broedlocaties zorgen.
- Om vermesting tegen te gaan, en zo het doorzicht van het water in foerageergebieden van de lepelaar goed te houden, is het belangrijk om de instroom van nutriënten te verminderen. Een mogelijke oplossing hiervoor is om het water te filteren, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van helofytenfilters. Een andere optie is een open verbinding met de Grevelingen of de Oosterschelde, waardoor het nutriëntrijke water uit het Krammer-Volkerak door kan stromen naar andere gebieden (Provincie Zuid-Holland 2022a).
- Het is belangrijk dat de rust in broedgebieden gewaarborgd wordt voor deze soort. De soort zoekt namelijk vooral de rust op van reservaten, en is daarbuiten schuw en vliegt snel op bij (water-)recreatie (Provincie Noord-Holland 2023). Over het algemeen wordt bij recreatie in de broedtijd als afstand tussen de kolonie of foerageergebieden en de verstoringbron een bufferzone van minimaal 250 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen. Met name in de vestigingsfase van kolonies zijn de vogels zeer gevoelig voor verstoring door menselijke aanwezigheid (boten, wandelaars, honden e.d.). De soort heeft rustige broedlocaties en foerageergebieden nodig op ruime afstand (meer dan 200-300 meter) van paden en vaarroutes (Krijgsveld *et al.* 2022).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied voor de lepelaar als broedvogel. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Natuurlijke ontwikkelingen de ruimte geven	x		
Natuurlijk peilbeheer		x	
Herstel grondwaterstand waar verdroging een rol speelt		x	
Successie tegengaan	x		
Behoud vrije doorgang voor stekelbaarzen bij migratie van zout naar zoet	x		
Anti-predatie maatregelen zoals vossenrasters		x	
Vermindering instroom nutriënten		x	
Waarborgen voldoende rust		x	

Niet-broedvogel

- In de Oosterschelde zijn zeegrasvelden ontwikkeld om de aanwezigheid van vis te stimuleren. Zeegrasvelden kunnen door vissen worden gebruikt voor ei-afzet, of om in te schuilen. Zeegrasvelden worden aangelegd door vanaf een donorlocatie te plaggen en vervolgens aan te planten (Provincie Zuid-Holland 2022b). Een andere optie om het onderwaterleven te bevorderen, is de aanleg van kunstmatige riffen in de vorm van een Modular Sealife System (MOSES), wat al sinds 2019 wordt toegepast in het Haringvliet. De resultaten hiervan worden nog onderzocht, maar de kunstmatige riffen waren al binnen een jaar bewoond door verschillende vissoorten en macrofauna (Provincie Zuid-Holland 2022b).
- Om verminging tegen te gaan, en zo het doorzicht van het water in foerageergebieden van de lepelaar goed te houden, is het belangrijk om de instroom van nutriënten te verminderen. Een mogelijke oplossing hiervoor is om het water te filteren, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van helofytenfilters. Een andere optie is een open verbinding met de Grevelingen of de Oosterschelde, waardoor het nutriëntrijke water uit het Krammer-Volkerak door kan stromen naar andere gebieden (Provincie Zuid-Holland 2022a).
- In veel natuurontwikkelingsgebieden binnen het Natura 2000-netwerk en op gronden die behoren tot het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt gestuurd op ontwikkeling van natte natuur. Dit gebeurt op grotere schaal onder andere via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Een project met perspectieven voor de lepelaar is o.a. 'Oostvaardersoevers'. Door de aanleg van natte verbindingen van het Markermeer naar de Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen krijgt het gebied er een voedselrijk ondiepwatergebied bij. Door het creëren van deze ondiepe zone krijgt de biodiversiteit in het Markermeer een impuls, wat de uitwisseling van vis tussen de Oostvaardersplassen en het Markermeer ondersteunt. Ook wordt gezocht naar functionele verbindingen tussen de binnendijkse plassen en het Markermeer voor een betere uitwisseling van water en voedingsstoffen en wordt vismigratie mogelijk. In het project 'Marker Wadden' worden twee extra eilanden aangelegd om nieuw leefgebied te realiseren, welke mogelijk dienst kunnen doen als rustplaatsen. Ook het project Wieringerhoek biedt perspectieven, waarbij nieuw leefgebied wordt aangelegd tussen het IJsselmeer en de Waddenzee. Hierbij wordt een geleidelijke overgang van zoet naar zout water met meer ondiepe zones gecreëerd, waardoor nieuw foerageerhabitat voor lepelaars ontstaat.
- Lepelaars rusten en overnachten vaak in groepen op kwelders en wadplaten langs grote wetlands (hoogwatervluchtplaatsen) en in rustig gelegen ondiepe wateren of oevers, o.a. in natuurgebieden. In binnendijkse gebieden zoekt de soort vaak de beschutte delen in voedselgebieden op (Provincie Noord-Holland 2016). Rustplaatsen en voedselgebieden van niet-broedende lepelaars liggen meestal op korte afstand van elkaar in hetzelfde gebied. Het is belangrijk dat rust in deze biotopen gewaarborgd blijft. Groepen lepelaars vliegen vaak ver weg van een verstoringlocatie en reageren redelijk traag in hun reactie om terug te keren na verstoring. Over het algemeen wordt bij recreatie buiten de broedtijd als afstand tussen foerageergebieden en de verstoringbron een bufferzone van minimaal 250 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen. De soort heeft rustige foerageergebieden nodig op ruime afstand (meer dan 200-300 meter) van paden en vaarroutes (Krijgsveld *et al.* 2022).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied voor de Iepelaar als niet-broedvogel. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Ontwikkeling zeegrasvelden en aanleg kunstmatige riffen t.b.v. vergrote voedselaanbod	x		
Vermindering instroom nutriënten		x	
Ontwikkeling natte natuur			x
Waarborgen voldoende rust		x	

8. Bronnen

- AEWA. 2008. International single species action plan for the conservation of the Eurasian Spoonbill *Platalea leucordia*. AEWA Technical Series No. 35.
- Bijlsma R. G., Hustings F. & Camphuysen C. J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Boele A., van Bruggen J., Hustings F., van Kleunen A., Koffijberg K., Vergeer J. W. & van der Meij T. 2021. Broedvogels in Nederland in 2019. Sovon-rapport 2021/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Koffijberg K., van Oostveen C., Schoppers J. & Jansen D. 2024. Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon-rapport 2024/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- de Goeij P. 2018. Lepelaar *Platalea leucorodia* Pp. 174-175 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Hornman M., Koffijberg K., van Oostveen C., van Winden E., Louwe Kooijmans J., Kleefstra R., Vergeer J.W. & Soldaat L. 2024. Watervogels in Nederland in 2021/2022. Sovon rapport 2024/22, RWSrapport BM 24.04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van der Hut R.M.G. 1992. Biologie en bescherming van de Lepelaar *Platalea leucorodia*. Technisch Rapport Vogelbescherming 6, Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Jager Z. 1999. Visintrek Noord-Nederlandse kustzone. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Den Haag.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanesi P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Lok T., Overdijk O., Horn H. & Piersma T. 2009. De lepelaarpopulatie van de Wadden: komt het einde in zicht? *Limosa* 82: 149-157.
- Lok T., Overdijk O., Tinbergen J.M. & Piersma T. 2011. The paradox of spoonbill migration: most birds travel to where survival rates are lowest. *Animal behaviour* 82: 837-844.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Oudman T., de Goeij P., Piersma T., & Lok T. 2017. Colony-breeding Eurasian Spoonbills in The Netherlands: local limits to population growth with expansion into new areas. *Ardea* 105: 113-124.
- Provincie Noord-Holland. 2016. Natura 2000-beheerplan Texel.
- Provincie Noord-Holland. 2023. Natuurdoelanalyse Duinen en Lage Land Texel. Concept 30 maart 2023, opgesteld door Directie Beleid – Sector Groen.
- Provincie Zuid-Holland. 2022a. Natuurdoelanalyse Krammer-Volkerak. Versie 2 september 2022.
- Provincie Zuid-Holland. 2022b. Natuurdoelanalyse Grevelingen. Versie 14 maart 2022.
- Schippers P., Buij R., Schotman A., Verboom J., van der Jeugd H. & Jongejans E. 2019. Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations. *Ecology and Evolution* 10(13): 6274-6287.
- Schutte H. & den Boer T. 1999. Lang leve de Lepelaar. Vijf jaar samenwerken aan soortbescherming. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Sierdsema H., Foppen R., Kampichler C. & van den Bremer L. 2020. Prioritering van locaties voor draadmarkeringen in hoogspanningsverbindingen op basis van aanvaringsrisico's van vogels. Sovon-rapport 2020/82. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R., Schekkerman H., Kleyheeg E., Sierdsema H. & Foppen R. 2022. Impact van hoogpathogene aviaire influenza op vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2022/90. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van der Winden J., Bonhof G., Bak A. & van Horsen P.W. 2004. Leefgebieden van moerasvogels in agrarisch gebied. Ligging en kwaliteit van foerageergebieden van lepelaar, purperreiger & zwarte stern. Rapportnummer 03-055, Bureau Waardenburg bv, Culemborg.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024a. Bouwsteen Lepelaar broedvogel.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21959>. Geraadpleegd op 12/12/2024.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024b. Bouwsteen Lepelaar niet-broedvogel.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21960>. Geraadpleegd op 12/12/2024.